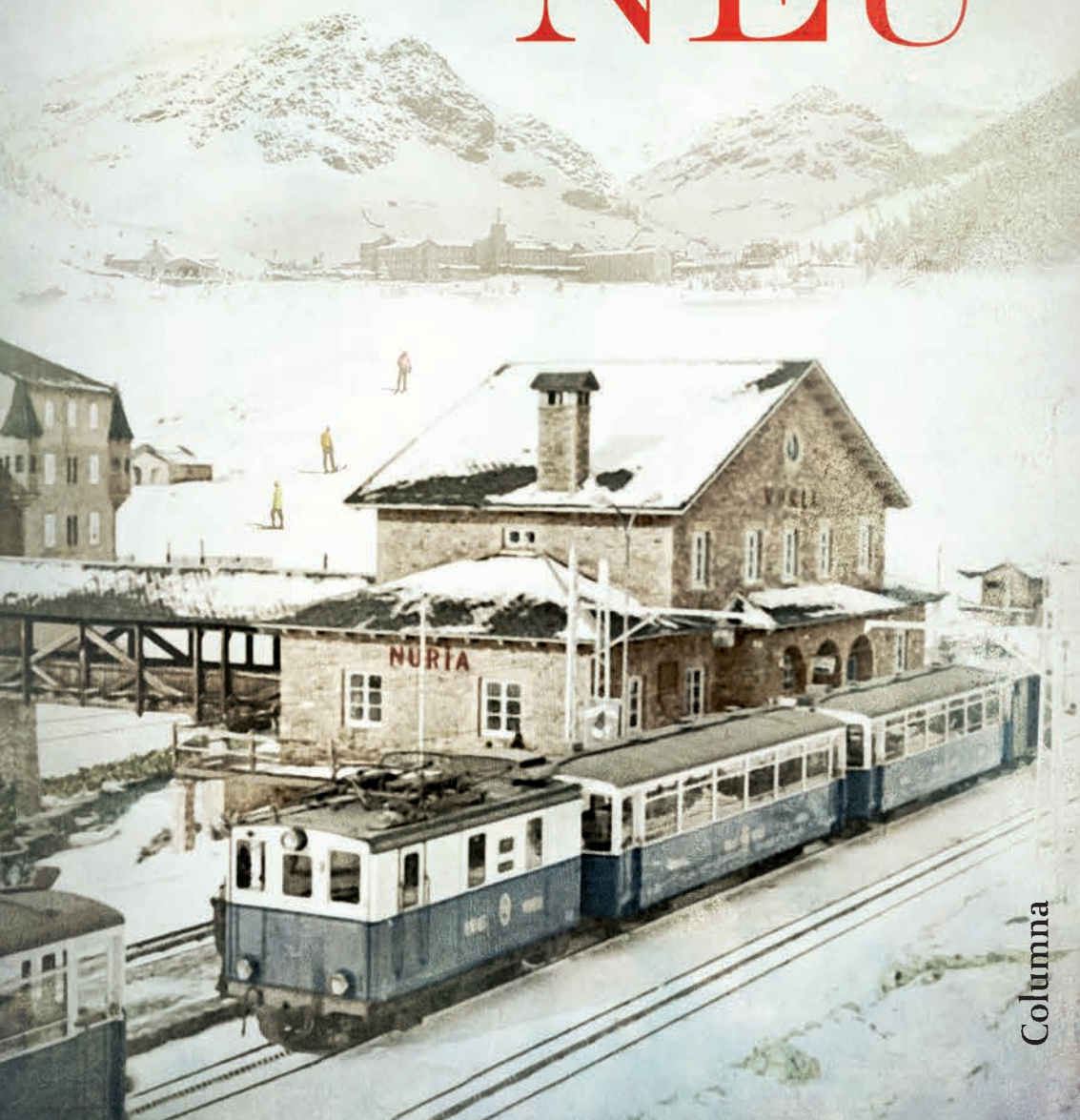

Núria Esponellà

LA FILLA DE LA NEU

NÚRIA ESPONELLÀ
LA FILLA
DE LA NEU

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: GENER DEL 2016
© NÚRIA ESPONELLÀ, 2016
© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2040-2
DIPÒSIT LEGAL: B.27.305-2015
FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRÈS A: CAYFOSA

www.columnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

La resposta de la muntanya

—És tal com t'he dit, què més vols saber?
L'Enric m'havia descrit l'escena perfectament.

Es va aturar d'esquena al salt d'aigua que bramulava en caiguda lliure sobre un barranc de roca. Un metre més enllà dels seus peus s'obria l'abisme. No va recular. Ja estava acostumat a les dificultats del terreny; acabava d'examinar el trajecte que havien aplanat els carrilaires amb tota la tranquil·litat del món, sense fer cas del soroll trepidant de les màquines perforadores i els compressors que retronnyien a la muntanya, durant tot el dia.

Hauria continuat la feina en aquell estat d'ànim serè, però, de sobte, va sentir els crits d'un obrer que pujava pel camí vell i es va quedar corglaçat. En aquell moment va saber que s'havia acomplert una de les possibilitats que més temia. Ni l'esforç constant dels topògrafs i dels enginyers que treballaven enfilats a les roques, més d'un cop lligats amb cordes sobre el precipici o trobant peu en el terra relliscós, podia assegurar que no passés cap fet im-

previst. En aquella empresa s'havien d'assumir molts riscos. Era el preu que pagaven per treballar en un món de muntanyes imponents que obliguen a l'ascensió contínua i que tot l'any estan dominades per factors impossibles de controlar: a la tardor i l'hivern, per les tempestes de neu; a la primavera, pel risc d'allaus, i a l'estiu, per la força de les aigües vives.

—Quan va passar l'accident, jo era amb les brigades als trossos alts del recorregut... M'havia de preocupar de moltes coses i totes tenien a veure amb la meva feina d'enginyer auxiliar de l'FMGP, la societat de Ferrocarrils de Montaña a Grandes Pendientes, així s'anomenava l'empresa... De fet, jo era un cadell, hi treballava des de l'hivern de l'any 1928, tot just acabada la carrera d'enginyeria, però els de la societat ferroviària havien fet les obres del cremallera de Montserrat i tenien molta experiència. Tot i això, estaven massa pressionats pels terminis, perquè s'havien compromès a acabar la línia en tres anys, a canvi d'una concessió del govern aprovada per reial decret.

»Estàvem construint el tren cremallera més alt de la Península i l'empresa havia fet una gran inversió de capital. Ja pots pensar que passàvem molts nervis, perquè abans que comencés a nevar calia enllestir les obres principals del traçat.

L'Enric va fer una pausa amb un gest de mà contingut, l'esquena al respall, com si mesurés el pes d'aquell instant llunyà en què havia assumit un càrrec de responsabilitat important. Era d'aquell tipus de persones que no s'arronsen davant de cap dificultat. Abans d'anar a les trinxeres del ferrocarril, ja havia picat ferro als pupitres dels

jesuïtes i resistit els exàmens malparits d'enginyeria; hi estava més que entrenat.

A través dels vidres de la finestra ens arribava el soroll de la ciutat de Gaudí, una mica apagat i distant. Jo m'estava posant nerviós; primer em vaig rascar el braç, com si perseguís una puça emprenyadora que m'estigués massacrant, i, poc després, el dit índex se'm va disparar picant sobre el genoll. Ell no en va fer cas, seguia mirant-me i, al cap d'un minut llarg, va prosseguir:

—En aquell moment estàvem perforant un dels túnels més difícils i la pedra era molt dura... Gastàvem vint caixes de dinamita diàries per arrencar una mitjana de dos mil cent metres cúbics de roca... Recordo aquell dia com si fos ara. Ho vaig deixar tot per seguir l'obrer que m'havia vingut a avisar, i vam baixar per aquell camí de mil dimonis, esquivant els animals que transportaven el material.

L'home vell que tenia al meu davant es va tombar a la butaca, pensatiu. Havien passat setanta-cinc anys des d'aquell episodi, tres quartes parts de segle.

Es veia baixant pel corriol de greda de l'excavació, veia la xemeneia de fum sortint de la boca del túnel i l'escena que més temia: corredisses, pilons de rocalla escampats, una vagoneta trabucada, llançada uns quants metres lluny d'on havia explotat la barrinada de pólvora, alguns homes amb cremades i aquell treballador socarrimat i sangonós, carregat com un sac de sorra al llom d'una mula. En aquell instant s'havia sentit una mica culpable d'haver deixat el control al Sixte Marfany.

L'encarregat va anar cap a ell de seguida; bleixava com si hagués fet un esprint. Li va dir:

—S'ha mort, no hem pogut fer-li res.

I ell s'hi va encarar:

—Redéu, Sixte, com ha estat? Com és possible?

—No ho entenc —va replicar l'encarregat—, la metxa no pot haver fallat, deu haver fet una imprudència, ha esperat massa a apartar-se.

Mentre ells dos parlaven havia aparegut el capatàs, amb la gorra calada al front i una cara rústica, de galtes vermelles. Semblava molt afectat, i segurament ho estava, perquè coneixia bé els obrers i els tractava diàriament de tu a tu. S'havia acostat a l'Enric i anava fent que no amb el dit, amb fermesa:

—Això no ha anat així, senyor Solé, ja l'hi dic jo, és culpa de la barrinada, que era massa forta, si no no tindríem tants ferits ni un home mort...

—Com vas reaccionar?

—Vaig escoltar la versió del capatàs, que es deia Pitu, per tenir el màxim d'informació del que havia passat... L'home em va negar tot el que m'acabava de dir l'encarregat... Com ja et pots imaginar, es va generar molta tensió entre ells dos... Jo no em vaig posar de part de ningú... Amb el Sixte discutíem sovint per culpa de la feina; tots dos teníem el caràcter fort, però jo no acostumava a fer-li mai cap retret. Era un home que ho repassava tot, per això s'havia guanyat la meva confiança... Però aquell dia, la contradicció entre les seves paraules i les del capatàs no em va tranquil·litzar gens, ni tampoc la sensació d'haver pogut evitar aquella desgràcia... Era un sentiment d'impotència molt gran...

»Vaig pensar que tots dos intentaven excusar-se del que havia passat; també podia ser que el capatàs hagués tret conclusions falses. Però jo només tenia una cosa al cap, a part de l'obligació d'indemnitzar la família de l'obrer

que havia mort: m'obsessionava pensar com l'hi diria, a l'enginyer director. Jo sabia que el senyor Fenech tindria un disgust i em demanaria explicacions, per tant, em calia trobar una justificació raonable i procurar que l'empresa de ferrocarrils no es veiés més afectada del compte per aquell incident tan greu.

»Vaig retreure al Sixte que no ho hagués revisat tot personalment fins a l'últim moment i ell es va enfurismar. Em va jurar i perjurar que havia fet totes les comprovacions, i que l'única explicació que hi trobava era la d'una distracció fatal que hauria comès el carril·laire a l'hora d'encendre la metxa.

»Jo ja sabia a què m'enfrontava, estàvem exposats a accidents imprevisibles com aquell, però mai hauria sospitat el pitjor de tot.

—El què?

—El que vaig saber més tard.

D'una dona que es deia Joana

—**C**reus en el destí?
 —Mira, jo devia tenir vuit o nou anys i la mare em va portar a veure un home que llegia la vida a les persones... Recordo que em va posar un grapat de fang a la mà i el vaig aixafar fins que va quedar allargat com un dit... Aquell home es va mirar el meu tros de fang i va dir que jo aconseguiria tot el que volgués a la vida, però hauria de passar per una prova molt difícil. Va explicar que a la meva figura s'hi veia una presència lluminosa que ja reconeixeria quan fos l'hora, compta tu... La mare s'ho va ben callar, perquè el pare no volia sentir a parlar d'aquestes coses. I jo no hi vaig pensar mai més, fins passada la guerra... Però ara no m'ho facis explicar, ja arribarà el moment.

La Joana va corrugar el front pansit com si revisqués el que estava recordant. Els seus ulls deien *com vola el temps*.

—A qui diries que t'assembles?

—Tinc el caràcter del meu pare, que era pastor i feia la travessia per la muntanya. Era un home intel·ligent i

pràctic, i estava acostumat a tot; cada hivern, baixava amb el ramat a les pastures de l'Empordà i no tornava fins a la primavera. Se n'havia vist de tots colors: els xais se li morien pel camí, sempre paria alguna ovella i, si plovia, tot el dia anaven molls...

Acabava de repenjar el cap a la mà i em vaig fixar en la quantitat d'arrugues que li solcaven el coll, com les anelles d'un tronc d'arbre vell, d'aquelles que la gent s'entreté a comptar quan fa llenya. Podia ser un roure o una alzina gairebé centenària. Vaig començar a resseguir-les mentalment per comprovar si aquella llei natural era aplicable al cas, vista la similitud, però no me'n vaig sortir perquè ella s'anava movent amb l'aire de qui pensa: *Ja et veig, sé per on vas, però no et sortiràs amb la teva, no et dono permís.*

—Per què vas anar a treballar al santuari?

—Els meus pares tenien una mentalitat oberta, volien el millor per a mi i em van fer estudiar amb les monges, a la vila. Jo tenia cap per als estudis, però, al final, em vaig haver de buscar la vida... A la meva època, si no eres de família rica, et tocava pensar... Hauria pogut entrar a treballar a Can Recolons, a les filatures de cotó, com moltes noies de la meva edat, o al balneari Montagut, on estiuejaven els senyors de Barcelona, que eren gent amb molts diners. Però el meu pare coneixia l'administrador del santuari de Núria i als dinou anys se'm va obrir una altra porta.

—T'agradava viure allà dalt?

—No em va venir de nou, ja estava acostumada a passar fred i a entomar la pluja.

—Quina feina tenies?

—Treballava de cambrera a l'hostatgeria. Servíem una trentena de directius del tren que estaven a dispesa, a més

dels mossens... No et pensis que hi hagués gaire calma, a la vall. Estaven construint l'edifici de Sant Josep, al costal del santuari, i una estació provisional... Teníem un bon enrenou. Jo m'aixecava a dos quarts de set del matí, perquè a primera hora servíem esmorzars als directius. I al cap de poc, ja senties esclatar aquella fressa infernal de màquines que foradaven el túnel... Se't ficava al cap, però hi acabaves posant pell morta.

L'explicació de la Joana coincidia amb la de l'Enric, quan es referia al martelleig eixordador de les excavadores, un soroll que es devia sumar a l'espetic de les detonacions de dinamita que es produïen als túnels. L'eco de tota aquella metralla devia ressonar entre els penya-segats, les gorgues del riu Núria i les muntanyes més altes, fins a la gran massa rocosa de Totlomón.

Però aquest factor tan molest no era res comparat amb la duresa que suposa viure en un món tan fred i aïllat. No tothom pot resistir la pressió de gairebé dos mil metres d'altitud gaires dies seguits, sota el pes de la neu i l'aire gèlid, tret que siguis un xerpa, una verge romànica autèntica o una noia insultantment jove, com era ella llavors.

—Devia ser difícil viure en un lloc així, entre tants homes i sense cap comoditat.

—No creguis, teníem estufes de llenya, al principi, i vi calent per refer-nos... Els homes no feien cap nosa, i venien moltes dones a visitar el santuari... Que te'n rius?

—Per què ho hauria de fer?

No volia quedar com un ximple, tot i el meu escepticisme sobre la conveniència de viure plegats a les altures. De fet, fins a l'adolescència vaig pasturar en hotels rústics cada estiu, sense llibre d'instruccions. Al cap i a la fi, em vaig dir per convence'm, la solitud de les munta-

nyes no devia ser cap problema per a ella, tenint en compte la companyia d'una marededéu que promet fecunditat a les dones que la van a veure i s'avenen a ficar el cap dins una olla santificada i a fer tocar la campana, tal com mana la tradició.

Vaig canviar de tema; volia centrar-me en la qüestió més important.

—Quan vas conèixer l'Enric?

—L'any 29. Venia a menjar amb els directius... Eren homes correctes i educats, gent preparada, amb estudis: enginyers, topògrafs, encarregats i capatassos que manaven al tren, i tenien molts obrers treballant per a ells. Nosaltres els consideràvem uns bons clients perquè ens deixaven propina... A mi al principi em tractaven amb una mica de fredor, però a poc a poc em van anar agafant confiança i, al final, sempre volien que els servís jo. Em deien senyoreta Joana. A vegades Joana a seques. Joana cap aquí, Joana cap allà... Jo em veia obligada a anar de pressa per culpa que no arribaven mai a l'hora en punt, no hi havia manera. Els de l'hostatgeria depeníem de mossèn Antoni, l'administrador, i jo treballava amb una altra cambrera, la Modesta, que era veterana en l'ofici... Encara sembla que la veig, lletja i malcarada, posant-se bé la còfia torta, amb la mà grossa a la butxaca del davantal, tota desmanegada... Ric només de pensar-hi... Li sabia greu que els homes del tren em dediquessin totes les atencions i no parava de dir-me: *Tot just comences; estàs molt fresca, però ja veuràs d'ara en endavant, prepara't, ja veuràs....* Aquestes paraules em van quedar gravades.

La Joana va emmudir per un instant, tot fent una estirada de coll. Havia torçat la boca lleugerament i, al cap de poc, es va quedar estàtica, amb la mà a la falda. Vaig tornar a fixar-me en aquelles arrugues fondes, encara que

ja m'hagués desdit d'examinar-les, tal com faig quan miro peces de museu i observo les marques de desgast: frecs, ratllades, esquerdes. En el cas dels humans, els àtoms no paren de bellugar-se des del moment que naixem. La pell d'ella devia haver perdut de feia temps la capacitat de regenerar-se; no obstant això, jo la trobava una dona elegant, sobretot pel seu posat juvenil, d'una lleugeresa gràcil que destacava per damunt de qualsevol altre signe de vellesa. L'observava amb ulls de conservador de museu, dels que som recargolats per naturalesa i patim la dèria de descriure-ho tot al detall per posar les peces en valor.

En aquell moment, el seu silenci em va semblar molt expressiu. Vaig suposar que estava repassant algun detall perdut a la memòria. Però la seva abstracció va durar poca estona, de seguida em va mirar amb aquells ulls que t'escodrinyaven com si t'estiguessin llegint el pensament.

—Amb els anys he entès que la Modesta era d'aquella mena de persones que no saben envellir i, com que no ho accepten, s'amarguen i acaben tenint enveja de la joventut... De tota manera, jo no li feia gaire cas, de seguida vaig aprendre a anar a la meua.

—Quina relació tenien entre ells, els directius?

—Això t'ho explicarà millor l'Enric. Jo et puc dir que a vegades feien tertúlia i també es barallaven per culpa de la feina. Treballaven en males condicions, perquè allà dalt neva sovint, i hi havia molts nervis acumulats... Recordo que un dia, no sé per quin motiu, l'Enric es va encarar amb en Sixte Marfany, un dels encarregats que estava a les seves ordres. Van discutir fort i, al final, l'Enric el va fer callar... En tenia prou de dir quatre paraules per acabar una baralla. En canvi, en Sixte era d'una altra fusta, la sabia llarga... Com t'ho diré? Era d'aquells que

saben conquistar amb paraules. Tinc un record molt viu d'això. Veig l'Enric havent dinat, mirant-se la butxaca de l'armilla i espolsant-se el borrissol... En Sixte encenia un puro, feia unes quantes xumades i guardava l'encenedor de pedra a la butxaca dels pantalons... A vegades, quan m'inclinava a servir-li el cafè, em mirava molt... Era insistent, i algun cop el vaig descobrir espiant-me pel mirall del menjador.

—I l'Enric?

—Al principi el trobava un home atractiu, educat i amb personalitat; parlava d'una manera reposada, pronunciant bé les paraules... Anava sempre impecable, amb un posat d'aquells que feien treure la barretina als obrers... Tenia un tracte discret i molt correcte... Jo em fixava en les seves mans grosses i en com se li marcava la nou del coll.

—Apreciaves aquest detall de masculinitat?

—Sí, sobretot en els homes de més edat.

Es va posar a riure. Jo em vaig preguntar per què hi ha dones com l'Íl·lia que s'emboliquen amb nois joves o que es deixen seduir per espècimens que fan dejuni setmanal. La Joana, en canvi, apreciava la morfologia dels homes madurs, l'atreïen els mascles fets a l'experiència de la vida.

—Més tard va passar una cosa que em va fer canviar d'opinió. —Seguia parlant de l'Enric—. La veritat és que em feia ràbia per una raó que *per a mi* estava més que justificada...

Vaig plantejar-me continuar amb aquella qüestió que m'interessava, però havíem acordat que, si sortia a la conversa algun tema que ella no volgués tocar, ja m'ho faria saber.

—Millor que ho deixem per un altre dia, ara vull regar les plantes.